

Hermano Vartbergiečio „Livonijos kronika“ – svarbiausias šaltinis apie XIV a. Livoniją ir jos santykius su Lietuva

Hermano Vartbergiečio kronika palyginti vėlai pateko į istorikų akiratį. Ji išliko vieninteliame apie 1525 m. sudarytame Vokiečių ordino istorijos šaltinių rinkinyje, kuris saugomas Gdansko archyve. Tik 1858 m. apie jos atradimą Gdansko archyve pranešė jos atradėjas Ernstas Strehlkė. Tame pačiame kodekse buvo nurašytas ir kitas svarbus Prūsijos istorijos šaltinis – Torunės analai, kuris atradėją, ieškantį medžiagos leidiniui „Scriptores rerum Prussicarum“, domino kiek labiau, bet jis gerai suprato ir įvertino Hermano Vartbergiečio kronikos reikšmę. 1859 m. E. Strehlkė ėmėsi ir Hermano Vartbergiečio Livonijos kronikos analizės, pabandė nustatyti jos šaltinius, o 1863 m. paskelbė ją leidinio „Scriptores rerum Prussicarum“ II tome; 1864 m. dar ir išvertė ją iš lotynų į vokiečių kalbą. Jo publikacija iki šiol tebėra vienintelis Hermano Vartbergiečio kronikos leidimas, paremtas rankraščiu. Ši kronika yra vienas žymiausių ir plačiausiai naudojamų XIV a. Lietuvos ir Livonijos istorijos šaltinių. Jos autorius, kaip manoma, kilęs iš Varburgo, bet prieš išvykdamas į Livoniją jis gyveno Liubeke. Kronikos tekstas lakoniškas (jį sudaro tik 89,4 tūkst. spaudos ženklų), bet labai informatyvus. Nors kronika apima laikotarpį nuo XII a. pabaigos iki 1378 m., pati vertingiausia ir išsamiausia jos dalis apima tik 20 paskutinių metų (1358–1378 m.), kuomet, kaip manoma, Hermanas Vartbergietis jau pats gyveno Livonijoje, buvo Livonijos magistro kapelionas ir teisininkas bei galėjo aprašomus įvykius stebėti savo akimis. Šis dvidešimtmetis apima 55,6 proc. viso kronikos teksto. Ypač išsamūs šio dvidešimtmečio kryžiuočių žygių į Lietuvą iš Livonijos aprašymai. Išsamumu jie prilygsta kiek vėlesniems Prūsijos kryžiuočių kelių aprašymams (*Wegeberichte*). Bet vertinga ir ankstesnius laikus aprašanti kronikos dalis: net apie XIII a. iš jos sužinome svarbių faktų, kurių neperteikia net kur kas išsamesnė Eiliuotoji Livonijos kronika. 1315–1348 m. įvykiai joje aprašyti remiantis neišlikusios Baltramiejaus Hionekės eiliuotosios kronikos medžiaga, kurią kiek išsamiau atspindėjo XVI a. kronistas Johannas Renneris.